

Εφαρμογές της ελληνικής μελοποιίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση: τρεις μελέτες περίπτωσης

Μαρία Τσαλίκη

Υποψήφια Διδάκτορας, Τ.Μ.Ε.Τ., Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
maria_rassia@hotmail.com

Στα πλαίσια εφαρμογών της ελληνικής μελοποιίας στη σχολική εκπαίδευση θα παρουσιαστούν τρεις μελέτες περίπτωσης κατά τις οποίες εφαρμόστηκε το πλαίσιο όπως παρουσιάστηκε στην αρχική εισήγηση του συμποσίου ως έρευνα δράσης, στις 3 τελευταίες τάξεις δημοσίου δημοτικού σχολείου στη Θεσσαλονίκη. Οι συμμετέχοντες και οι συμμετέχουσες αξιολόγησαν τη δράση με ερωτηματολόγια αυτοαναφοράς δομημένα με ερωτήσεις ανοικτού τύπου. Επίσης, η ερευνήτρια – εκπαιδευτικός κρατούσε σημειώσεις υπό μορφή ημερολογίου καθ' όλη τη διάρκεια της παρέμβασης. Τα δεδομένα αναλύθηκαν με ποιοτικές μεθόδους και συνοπτικά ανέδειξαν την τραγουδοποιία ως συνήθη πρακτική στη ζωή των μαθητών και μαθητριών και έδειξαν ότι οι περισσότεροι συμμετέχοντες και συμμετέχουσες θεώρησαν τη διαδικασία χρήσιμη, λίγο δύσκολη αλλά διασκεδαστική ενώ ταυτόχρονα καλλιεργήθηκαν μουσικές και κοινωνικές δεξιότητες.

Λέξεις κλειδιά: τραγουδοποιία, μελοποιία, εκπαίδευση, πρωτοβάθμια, τραγούδι.

The framework of Greek Melopoea in primary education: three case studies

Maria Tsaliki

PhD Student, Department of Music Science and Art, University of Macedonia
maria_rassia@hotmail.com

In the context of using practices of Greek melopoea in school setting, the aforementioned framework was implemented as action research in three case studies, in three different classrooms, in a public elementary school in Thessaloniki, Greece. The students evaluated the project via self-report questionnaires of open-ended questions. The researcher-educator kept notes in the form of a diary during the intervention. Data were analyzed with qualitative methods and briefly show that songwriting is a common practice among children of the upper elementary classes and also show that most of the participants found the procedure useful, a little hard but entertaining. They also report that both musical and social skills were gained.

Keywords: songwriting, melopoea, education, primary education, song

Μέσα από την καθημερινή πρακτική στη διδασκαλία του μαθήματος της μουσικής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση διαπιστώθηκε από την ερευνήτρια μία έλλειψη κατανόησης της δομής των τραγουδιών και της σύνδεσης των στίχων με τη μουσική όπως και της σύνδεσης με τις περιστάσεις στις οποίες αυτά εκτελούνταν στα σχολικά πλαίσια όπως π.χ. στις σχολικές γιορτές. Με αφορμή αυτή τη διαπίστωση εκπονήθηκε η παρακάτω έρευνα δράσης με στόχο τη βαθύτερη κατανόηση των διαδικασιών δημιουργίας των τραγουδιών από τους μαθητές και τις μαθήτριες. Το συγκεκριμένο πλαίσιο, το οποίο βασίστηκε στην ελληνική μελοποιία και περιεγράφηκε στην πρώτη εισήγηση του συμποσίου, επιλέχθηκε προς χρήση επειδή επιτρέπει στους

συμμετέχοντες και τις συμμετέχουσες να εμπλακούν σε όλα τα στάδια της δημιουργίας ενός τραγουδιού (από τη σύλληψη των ιδεών έως και την κυκλοφορία) και δεν έχει περιορισμούς ως προς τις μουσικές γνώσεις που οφείλουν να έχουν όσοι και όσες συμμετέχουν. Οι τρεις περιπτώσεις εφαρμογής περιγράφονται με χρονολογική σειρά ενώ όλες πραγματοποιήθηκαν κατά τη σχολική χρονιά 2017-2018 σε σχολική μονάδα πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στη Θεσσαλονίκη.

Πρώτη μελέτη περίπτωσης: «Πολιτιστική Κληρονομιά» (Τάξη Ε΄)

Με αφορμή τη συμμετοχή σε διαγωνισμό του Ευρωπαϊκού Σχολικού Ραδιοφώνου (ESR) με θέμα την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, αποφασίσαμε κατόπιν συζήτησης με το σύνολο των μαθητών και μαθητριών ενός τμήματος Ε΄ τάξης (24 μαθητές και μαθήτριες) να γράψουμε ένα τραγούδι. Θα ήταν το δεύτερο τραγούδι που συνέθεταν οι συγκεκριμένοι μαθητές και μαθήτριες στο μάθημα της μουσικής για την τρέχουσα σχολική χρονιά. Είχε προηγηθεί αντίστοιχη διαδικασία για την δημιουργία ενός τραγουδιού αναφορικά με την επέτειο της εξέγερσης του Πολυτεχνείου το οποίο είχε παρουσιαστεί στην αντίστοιχη σχολική γιορτή. Κατόπιν συζήτησης στο σύνολο της τάξης σχετικά με το τι αποτελεί πολιτιστική κληρονομιά και αν η μουσική είναι κομμάτι αυτής αποφασίστηκε να γράψουμε ένα νανούρισμα (ως είδος παραδοσιακού τραγουδιού) με το εξής σενάριο: τραγουδάμε σε ένα υποτιθέμενο μικρό αδερφάκι και εξιστορούμε σε ποια μέρη της πόλης μας θα πάμε βόλτα την επόμενη μέρα. Ξεκινήσαμε με καταιγισμό ιδεών για τους στίχους. Φτιάξαμε στον πίνακα λίστα με σημεία ενδιαφέροντος της πόλης και χαρακτηριστικές δραστηριότητες αναψυχής. Επίσης σημειώσαμε χαρακτηριστικές λέξεις ή φράσεις που επαναλαμβάνονται σε παραδοσιακά νανουρίσματα αφού ακούσαμε και τραγουδήσαμε κάποια που ήταν ήδη γνωστά. Στη συνέχεια, αρχίσαμε να σχηματίζουμε φράσεις και δίστιχα με τις ιδέες που υπήρχαν στον πίνακα και να τις δοκιμάζουμε με μουσική (τραγουδιστά). Σε αυτό το σημείο περίπου, ολοκληρώθηκε το στάδιο της «λήψης». Στο επόμενο στάδιο, αυτό της «μίξης», επιλέξαμε τις ιδέες που θα χρησιμοποιούσαμε και αποφασίσαμε τη δομή του τραγουδιού (στροφικό). Τραγουδήσαμε πολλές φορές το τραγούδι για να γίνει κτήμα μας, το ηχογραφήσαμε, το ακούγαμε για επανατροφοδότηση και κάναμε διορθώσεις όπου έκριναν οι μαθητές και οι μαθήτριες ότι χρειαζόταν. Όταν δεν υπήρχε πια ανάγκη για τροποποιήσεις περάσαμε στο στάδιο της «χρήσης» όπου αποφασίσαμε την ενορχήστρωση. Συζητήσαμε αρχικά για τη σύνθεση της ορχήστρας του σχολείου που θα εκτελούσε το τραγούδι και στη συνέχεια για το ρόλο που θα θέλαμε να έχει κάθε όργανο μέσα στο τραγούδι.

Οι μαθητές και οι μαθήτριες έκαναν πολύ συγκεκριμένες επιλογές, εκφράζοντας αισθητικές κρίσεις και προτιμήσεις. Αφού ολοκληρώσαμε τις επιλογές στην ενορχήστρωση, η εκπαιδευτικός-ερευνήτρια ετοίμασε παρτιτούρες για τα όργανα της ορχήστρας και τα μοίρασε στους οργανοπαίκτες. Ακολούθησαν πρόβες, η ορχήστρα και η χορωδία δούλεψε χωριστά και στη συνέχεια από κοινού μέχρι την τελική ηχογράφιση η οποία πραγματοποιήθηκε στο σχολείο και στη συνέχεια «ανέβηκε» στην πλατφόρμα του διαγωνισμού. Μετά την ολοκλήρωση του διαγωνισμού, η ορχήστρα παρουσίασε το τραγούδι ζωντανά στις συναυλίες που

πραγματοποίησε στη διάρκεια της υπόλοιπης σχολικής χρονιά, είτε με σόλο τραγούδι είτε με χορωδία στο μέρος της φωνής. Το τραγούδι τραγουδήθηκε επίσης στην αποφοίτηση της ΣΤ΄ τάξης, από τα παιδιά τις ΣΤ΄ επειδή ταίριαζε στη θεματολογία της παρουσίας τους.

Ευρήματα - Συζήτηση

Μετά το τέλος της διαδικασίας οι μαθητές και οι μαθήτριες κλήθηκαν να αξιολογήσουν τη διαδικασία και να αναφέρουν δυσκολίες που συνάντησαν όπως και οφέλη που αποκόμισαν. Ρωτήθηκαν επίσης για το ρόλο των τραγουδιών και της τραγουδοποιίας στην καθημερινή τους ζωή. Όλοι και όλες οι συμμετέχοντες και συμμετέχουσες δήλωσαν ότι ακούν καθημερινά τραγούδια, γεγονός που αναδεικνύει την εξοικείωση των παιδιών με τη συγκεκριμένη μουσική φόρμα. Τα 2/3 των παιδιών δήλωσαν ότι έχουν δοκιμάσει να γράψουν τραγούδι στον ελεύθερό τους χρόνο οπότε η τραγουδοποιία φαίνεται να αποτελεί μία μουσική πρακτική ενταγμένη στην καθημερινότητα των παιδιών ηλικίας 10-11 χρόνων. Περίπου οι μισοί μαθητές (13/24) ανέφεραν ότι δεν έχουν γράψει τραγούδι στα πλαίσια κάποιου άλλου σχολικού μαθήματος ενώ κανένας μαθητής ή μαθήτρια δεν ανέφερε το τραγούδι το οποίο είχαμε δημιουργήσει με αφορμή την επέτειο του Πολυτεχνείου στο μάθημα της μουσικής στην ερώτηση σχετικά με την προηγούμενη εμπειρία τους στη δημιουργία τραγουδιών. Σχετικά με τις δυσκολίες που συνάντησαν στη διαδικασία της δημιουργίας του τραγουδιού αναφέρθηκαν στη δημιουργία των στίχων, στην εκτέλεση του τραγουδιού, την επιλογή των οργάνων, την εκτέλεση των ψηλών νοτών στη μελωδία και στη σύνθεση της μελωδίας. Ορισμένα από τα παιδιά ανέφεραν ότι δεν συνάντησαν καμία δυσκολία. Το σημείο της διαδικασίας που ανέφεραν ως πιο ενδιαφέρον οι περισσότεροι ήταν η ηχογράφιση ενώ επίσης αναφέρθηκαν ως ενδιαφέροντα σημεία η ενορχήστρωση και η στιχουργική διαδικασία. Αναφορικά με τους διάφορους ρόλους που είχε το κάθε παιδί στη συγκεκριμένη διαδικασία, οι μαθητές και οι μαθήτριες που συμμετείχαν στην ορχήστρα δεν θα επέλεγαν να έχουν διαφορετικό ρόλο ενώ ορισμένοι που συμμετείχαν στη χορωδία θα προτιμούσαν να παίζουν κάποιο μουσικό όργανο. Ένας μαθητής ανέφερε ότι θα ήθελε να βοηθήσει στην επίσημη ηχογράφιση.

Όταν τους ζητήθηκε να περιγράψουν τη διαδικασία που ακολούθησαν για να δημιουργήσουν το τραγούδι, οι συμμετέχοντες και οι συμμετέχουσες την περιέγραψαν σωστά και με ακρίβεια δηλαδή έδειξαν ότι κατανόησαν τα διαφορετικά στάδια και ότι θα μπορούσαν να την επαναλάβουν. Συνεπώς, μπορεί να θεωρηθεί ότι τα παιδιά καλλιέργησαν μεταγνωστικές δεξιότητες. Επίσης, τα παιδιά δηλώνουν ικανά να γράφουν τα δικά τους τραγούδια και δηλώνουν ότι είναι κάτι που θα ήθελαν κάνουν στον ελεύθερο χρόνο τους εκτός από 6 παιδιά τα οποία αναφέρουν τους εξής λόγους για τους οποίους δεν θα ήθελαν ή δεν μπορούν να το κάνουν: «αγχώνομαι», «δεν έχω έμπνευση», «δεν έχω ιδέες», «έχω πολλές δραστηριότητες αλλά θα ήθελα», «δεν είναι κάτι που θέλω» και «δεν ξέρω τι τραγούδια να γράψω». Χαρακτηρίζουν γενικά τη διαδικασία «λίγο δύσκολη», αλλά ταυτόχρονα «ωραία» και «διασκεδαστική» ενώ τα γνωστικά οφέλη που αναφέρουν ότι αποκόμισαν είναι «ότι η μουσική είναι ωραίο μάθημα», «έμαθα να οργανώνομαι μαζί με τους άλλους», «να φτιάχνω τραγούδια», «έμαθα πολλά και τα χρησιμοποίησα», «πώς να τραγουδάω

σωστά», «άμα προσπαθώ, μπορώ», «τα πρώτα βήματα για να φτιάξω ένα τραγούδι», «ο καθένας μπορεί να γράψει τραγούδια κι ας του αρέσει να είναι ζωγράφος» και «να είμαι ήσυχος άνθρωπος». Συνεπώς, φαίνεται να καλλιεργήθηκαν τόσο συναισθηματικές και κοινωνικές δεξιότητες, όσο και μουσικές.

Από το ημερολόγιο της ερευνήτριας προκύπτει ότι τα παιδιά συμμετείχαν με ενθουσιασμό στη διαδικασία, έδειξαν αφοσίωση και συνέπεια χωρίς παρεκκλίσεις και παρεκτροπές στην συμπεριφορά ενώ συνεργάστηκαν αρμονικά και με σεβασμό ο ένας στις ιδέες και τις απόψεις του άλλου. Εξέφρασαν αισθητικές κρίσεις, πειραματίστηκαν με μουσικές ιδέες και τις αξιολόγησαν μόνοι τους στη συνέχεια. Μοιράστηκαν με χαρά και ενθουσιασμό το επίτευγμά τους εκτός σχολείου. Αρκετοί γονείς ανέφεραν ότι τα παιδιά τους μοιράστηκαν με ενθουσιασμό τη διαδικασία που ακολουθήθηκε στο σπίτι και την περηφάνια τους για το επίτευγμά τους. Συνεπώς θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι η διαδικασία βοήθησε τα παιδιά να βιώσουν σχολική επιτυχία και να ενισχύσουν την αυτοπεποίθησή τους όπως και τις μουσικές τους γνώσεις. Επίσης, τα βοήθησε να καλλιεργήσουν την αισθητική τους αντίληψη για τη μουσική.

Δεύτερη μελέτη περίπτωσης: «Θεσσαλονίκη, η πόλη μου» (Τάξη ΣΤ')

Η δεύτερη εφαρμογή του πλαισίου πραγματοποιήθηκε στα δύο τμήματα της ΣΤ' τάξης του σχολείου με τη συμμετοχή 37 μαθητών και μαθητριών στα πλαίσια της παρουσίασης ενός προγράμματος σχετικά με την πόλη της Θεσσαλονίκης, με το οποίο ασχολήθηκαν καθ' όλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς και περιλάμβανε μία σειρά δράσεων και επισκέψεων σε διάφορους χώρους της πόλης. Η παρουσίαση του προγράμματος θα γινόταν μέσα από μία θεατρική παράσταση αφιερωμένη στην πόλη της Θεσσαλονίκης την οποία κλήθηκαν οι μαθητές και οι μαθήτριες μαζί με την εκπαιδευτικό μουσικής να επενδύσουν μουσικά. Αποφασίστηκε, κατόπιν συζήτησης με τα παιδιά, να δοκιμάσουν να γράψουν τα δικά τους τραγούδια για την πόλη τους. Δεν είχε προηγηθεί άλλη παρόμοια διαδικασία στο μάθημα της μουσικής. Αυτή τη φορά η διαδικασία ξεκίνησε σε ομάδες 4-6 ατόμων. Κάθε ομάδα είχε αρχικά την ευθύνη να βρει, να ακούσει, να αξιολογήσει (ως προς την προτίμηση και ως προς την καταλληλότητα) και να επιλέξει τραγούδια που έχουν ως θέμα την πόλη της Θεσσαλονίκης. Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκε καταιγισμός ιδεών στο σύνολο της τάξης, σημειώνοντας στον πίνακα τι αρέσει στα παιδιά να κάνουν στη Θεσσαλονίκη και σημεία ενδιαφέροντος στην πόλη. Κατόπιν, οι ομάδες αντλώντας ιδέες από τον πίνακα έφτιαζαν στίχους με ομοιοκαταληξία. Στη συνέχεια κάθε ομάδα επέλεξε το είδος της μουσικής που θεώρησε ότι ταιριάζει με τους στίχους και δοκίμασε διάφορες μελωδίες. Οι μαθητές και οι μαθήτριες που ήδη γνώριζαν να παίζουν κάποιο μουσικό όργανο το είχαν μαζί και έκαναν δοκιμές. Στο τέλος κάθε διδακτικής ώρας ηχογραφήσαμε την πρόοδο κάθε ομάδας για να θυμόμαστε τις μελωδίες και τις μουσικές ιδέες χωρίς να τις σημειώνουμε σε χαρτί. Η εκπαιδευτικός συντόνιζε τις ομάδες και καθοδηγούσε όπου χρειαζόταν τη διαδικασία. Μόλις ολοκληρώθηκε η φάση της λήψης, προχωρήσαμε στη φάση της μίξης δουλεύοντας κάθε τραγούδι στο σύνολο της τάξης. Αφού ακούγαμε τις τελευταίες ηχογραφήσεις, σχολιάζαμε, ανατροφοδοτούσαμε και προχωρούσαμε στις απαραίτητες διορθώσεις, τροποποιήσεις

ή και προσθήκες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της διαδικασίας ήταν το τραγούδι μιας ομάδας το οποίο ήταν στροφικό και αρκετά μονότονο μελωδικά οπότε αποφασίστηκε να προσθέσουμε ένα αντιθετικό ρεφραίν. Στο σημείο αυτό συζητήθηκαν ζητήματα πορείας της μελωδίας, αντιθετικές μουσικές έννοιες όπως ανιόντα ή κατιόντα διαστήματα, βηματική ή πηδηματική κίνηση της μελωδίας, μελωδία με μεγάλες ή μικρές αξίες, με παύσεις ή χωρίς κ.ο.κ. και ζητήματα αισθητικής. Μόλις ολοκληρώθηκαν τα τραγούδια στην τελική τους μορφή, περάσαμε στο στάδιο της χρήσης, όπου αποφασίσαμε την ενορχήστρωση, κάναμε πρόβες, τα διδάξαμε στους συμμαθητές και τις συμμαθήτριες οι οποίοι φοιτούσαν σε άλλα τμήματα της ίδιας τάξης και τα ενσωματώσαμε στην τελική παρουσίαση του προγράμματος προσθέτοντας κίνηση.

Ευρήματα - Συζήτηση

Όπως και στην προηγούμενη περίπτωση, όλοι και όλες οι μαθητές και οι μαθήτριες ακούν καθημερινά τραγούδια στον ελεύθερο χρόνο τους εκτός από μία μαθήτρια η οποία απάντησε «όχι» διευκρινίζοντας ότι αναφέρεται στην ξένη μουσική την οποία προτιμούν οι περισσότεροι συμμαθητές της. Οι 25 από τους 37 μαθητές (περίπου 2/3) ανέφεραν ότι έχουν προσπαθήσει να γράψουν τραγούδι στον ελεύθερο χρόνο τους, συνεπώς η τραγουδοποιία φαίνεται να είναι μία μουσική ενασχόληση που συνδέεται με την καθημερινότητα παιδιών ηλικίας 11-12 χρονών. Οι μαθητές και οι μαθήτριες αναφέρουν ως δυσκολίες που συνάντησαν στη διαδικασία της τραγουδοποιίας τα εξής: *να βρούμε ομοιοκαταληξία, να βρούμε μουσική, να βρούμε ρυθμό, να προσαρμόσουμε όλες τις ιδέες μαζί, να βρούμε ρεφρέν, η μελοποίηση και να βάλουμε όλα τα όργανα* το οποίο αναφέρεται από τα ίδια άτομα ως και *το πιο ενδιαφέρον επίσης*. Ως πιο ενδιαφέροντα σημεία της διαδικασίας αναφέρουν: *όταν βρίσκαμε τη μελωδία, να βρίσκουμε στίχους, οι ιδέες του καθενός, η ανάπτυξη του κομματιού, οι πρόβες, η διαδικασία, η μουσική και ότι έμαθα νότες*. Τα παραπάνω ευρήματα δείχνουν ότι κάθε μαθητής και μαθήτρια μπορεί να βρει ενδιαφέρον σε διαφορετικά σημεία της διαδικασίας οπότε μπορεί να αισθανθεί χρήσιμος/η να προσφέρει εκεί όπου αισθάνεται πιο έτοιμος/η. Παράλληλα, μπορεί να μάθει από τους συνομηλίκους μέσα από τις ομαδικές δημιουργικές διαδικασίες που προσφέρει το συγκεκριμένο πλαίσιο. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες και συμμετέχουσες δεν θα άλλαζαν το ρόλο που είχαν στην ομάδα. Τρία παιδιά μόνο δήλωσαν ότι θα προτιμούσαν να παίζουν κάποιο μουσικό όργανο αντί να τραγουδούν.

Ως γνωστικά οφέλη από τη διαδικασία της μελοποιίας οι μαθητές και οι μαθήτριες δήλωσαν τα εξής: *αν ας πούμε κάποιος πιστεύει ότι δεν μπορεί να γράψει τραγούδι, πιστεύω πως με τη συγκεκριμένη διαδικασία θα του φαινόταν εύκολο, η μουσική είναι ενδιαφέρον μάθημα, η μουσική είναι δύσκολη, μπορώ να το κάνω μόνος, ποτέ να μην υπερεκτιμάς τον εαυτό σου και να είσαι έτοιμος για τα πάντα, το να φτιάξεις ένα τραγούδι ίσως δεν είναι και τόσο δύσκολο αλλά στην τελική είναι ωραίο, ένα κομμάτι πρέπει να έχει την αρχική ιδέα και το ρεφρέν, να συνεργάζομαι με τους συμμαθητές μου, είναι διασκεδαστικό και αστείο να το κάνεις με παρέα και χρειάζεται να ζεσταίνω τη φωνή μου*. Η πιο συχνή απάντηση σχετικά με το τι έμαθαν (9/37) ήταν: *πώς να γράφω και να συνθέτω το δικό μου τραγούδι και να βάζω όργανα*.

Όπως φαίνεται από τα παραπάνω, καλλιεργήθηκαν τόσο μουσικές όσο και εξωμουσικές δεξιότητες όπως κοινωνικές δεξιότητες και δεξιότητες συνεργασίας ενώ

για ορισμένους φαίνεται να άλλαξε η αντίληψη που είχαν για το μάθημα της μουσικής. Όταν τους ζητήθηκε, τα παιδιά περιέγραψαν με ακρίβεια και λεπτομέρειες τη διαδικασία που ακολούθησαν στη δημιουργία των τραγουδιών οπότε φαίνεται να κατέκτησαν τη διαδικασία και μεταγνωστικά. Μόνο 8 από τους 37 συμμετέχοντες και συμμετέχουσες απάντησαν ότι δεν μπορούν και δεν θέλουν να γράφουν τραγούδια μόνοι ή μόνες τους αποδίδοντας το γεγονός στο ότι *δεν έχω ελεύθερο χρόνο (2/37), δεν έχω πολύ ενδιαφέρουσα σκέψη, μόνο αν έχω καθαρό μυαλό - δε με βοήθησε πολύ η διαδικασία, γιατί δεν έχω ιδέες, γιατί δεν έχω έμπνευση και όχι γιατί δεν είμαι καλή στο να γράφω τραγούδια*. Η πλειοψηφία των παιδιών θεώρησε τη διαδικασία: *λίγο δύσκολη αλλά διασκεδαστική (19/37), ενδιαφέρουσα (6/37), ευχάριστη (3/37), δύσκολη (8/37) και βαρετή (1/37)*. Συνεπώς, φαίνεται οι περισσότεροι/ες να βίωσαν θετικά τη διαδικασία. Από το ημερολόγιο της ερευνήτριας προκύπτει επίσης ότι οι μαθητές και οι μαθήτριες αντιμετώπισαν τη διαδικασία με ενθουσιασμό, συνέπεια και διάθεση συνεργασίας.

Τρίτη μελέτη περίπτωσης: «My favorite things» (Τάξη Δ')

Κατά τη διάρκεια του τρίτου τριμήνου της σχολικής χρονιάς οι εκπαιδευτικοί Αγγλικών και Μουσικής υλοποίησαν ένα συνεργατικό πολιτιστικό πρόγραμμα με την ονομασία «My favorite things». Οι μαθητές και οι μαθήτριες της Δ' τάξης έγραψαν στίχους με ομοιοκαταληξία στα πλαίσια του μαθήματος των Αγγλικών και στη συνέχεια εργαστήκαμε πάνω στην μελοποίησή τους στο μάθημα της μουσικής. Η διαδικασία πραγματοποιήθηκε ομαδοσυνεργατικά ενώ δεν είχε προηγηθεί άλλη δημιουργία τραγουδιού στο μάθημα της μουσικής. Στην περίπτωση αυτή η διαδικασία της μελοποιίας όπως την περιγράφουμε δεν ολοκληρώθηκε λόγω έλλειψης χρόνου καθώς έλαβε χώρα στο τέλος της σχολικής χρονιάς. Η διαδικασία σταμάτησε στο δεύτερο στάδιο (μίξη). Κατά το πρώτο στάδιο (λήψη) και έχοντας έτοιμους του στίχους συζητήσαμε για τη μουσική, το στυλ και τη δομή. Κάθε ομάδα ξεκίνησε να δοκιμάζει μουσικές ιδέες στους στίχους της και στη συνέχεια τις απεικόνιζε με αυτοσχέδια σημειογραφία ή σχήματα. Επίσης, ηχογραφήσαμε τις ιδέες, τις ακούγαμε και επανατροφοδοτούσαμε. Στο δεύτερο στάδιο, αφού καταλήξαμε οριστικά στη δομή και τις μουσικές ιδέες που θα χρησιμοποιούσαμε, προσθέσαμε body percussion ή άλλους ήχους για συνοδεία και επαναλαμβάναμε τα τραγούδια με όργανα και φωνές ώστε να εδραιωθούν και να κατακτηθούν από τα παιδιά. Η διαδικασία δεν πέρασε στο τρίτο στάδιο.

Ευρήματα – Συζήτηση

Στο πρόγραμμα συμμετείχαν 22 μαθητές και μαθήτριες 9-10 χρονών. Όπως και στις δύο προηγούμενες περιπτώσεις, έτσι και τα παιδιά της Δ' τάξης, εκτός από 2, δήλωσαν ότι ακούν καθημερινά τραγούδια. Η διαφορά που εμφανίζουν οι απαντήσεις τους σε σχέση με τους μεγαλύτερους μαθητές και μαθήτριες είναι ο πλουραλισμός στα μουσικά είδη που προτιμούν, γεγονός που συνάδει με τη βιβλιογραφία σχετικά με τη μείωση του εύρους των μουσικών προτιμήσεων καθώς τα παιδιά οδεύουν προς την εφηβεία (Hargreaves et al., 1995· LeBlanc et al., 2002· Τσαλίκη, 2017· Woody, 2004). Τα 2/3 περίπου των μαθητών και μαθητριών (15/22) έχουν προσπαθήσει να

γράψουν τραγούδια στον ελεύθερο χρόνο τους αναδεικνύοντας την τραγουδοποιία ως μία κοινή μουσική πρακτική στον ελεύθερο χρόνο παιδιών ηλικίας 9-10 χρονών. Ως δυσκολίες στη διαδικασία τα παιδιά ανέφεραν: *να ζωγραφίσουμε το ρυθμό, να βρούμε αρχή και τέλος, η ομοιοκαταληξία, οι σίχοι να βγάζουν νόημα, να τραγουδάμε, να χωρίσουμε τα μέρη σε ΑΒΓ και να χτυπάμε το θρανίο.* Ως πιο ενδιαφέροντα σημεία ανέφεραν: *η ενορχήστρωση, το ρεφρέν, να βάζουμε μουσική, όταν ακούγαμε την ηχογράφηση, όλα και όταν τραγουδάμε.* Η πολυμορφία των απαντήσεων δείχνει την πολύπλευρη λειτουργία του πλαισίου μελοποιίας και την εναρμόνισή του με το τρίπτυχο ακρόαση-εκτέλεση-δημιουργία. Τα παιδιά δήλωσαν ότι έμαθαν: *τίποτα, πολλά πράγματα που δεν ήξερα (3/22), να συνεργάζομαι, πως φτιάχνεται ένα τραγούδι, με βοήθησε στο ρυθμό, να συνθέτω και να τραγουδάω, πολύ καλύτερη μουσική, πως να γράφω τραγούδια (6/22), να τους βάζω ρυθμό, να αναλύω ένα τραγούδι, μου έδωσε ιδέες και έμαθα ότι πρέπει να τα βάζεις σε μια σειρά τα πράγματα και να διαλέγεις σωστά τι θα κάνει ο καθένας για ένα τραγούδι.* Για ακόμη μια φορά αναδύονται τα πολύπλευρα μουσικά και εξωμουσικά οφέλη που αποκόμισαν οι συμμετέχοντες/ουσες. Οι μαθητές και οι μαθήτριες περιέγραψαν αναλυτικά και εμπειριστατωμένα τη διαδικασία μελοποιίας που ακολούθησαν συνεπώς φαίνεται να την έχουν κατανοήσει. Από το ημερολόγιο της ερευνήτριας προκύπτει ότι οι μαθητές και οι μαθήτριες συμμετείχαν με ενθουσιασμό, συνέπεια, αφοσίωση και διάθεση συνεργασίας.

Σύνοψη

Μετά την εφαρμογή του πλαισίου ελληνικής μελοποιίας σε 83 μαθητές και μαθήτριες των τριών μεγαλύτερων τάξεων δημόσιου δημοτικού σχολείου στην πόλη της Θεσσαλονίκης φάνηκε ότι η χρήση του στη σχολική τάξη μουσικής μπορεί να έχει πολλαπλά οφέλη για τη μαθησιακή διαδικασία. Οι συμμετέχοντες/ουσες φαίνεται να καλλιέργησαν τόσο μουσικές δεξιότητες φωνητικής και οργανικής εκτέλεσης, ακρόασης και δημιουργίας ενώ φαίνεται να ενισχύθηκαν επίσης κοινωνικές και συναισθηματικές δεξιότητες όπως και δεξιότητες συνεργασίας και αλληλοσεβασμού. Αν και τα ευρήματα δεν μπορούν να γενικευθούν λόγω του περιορισμένου αριθμού συμμετεχόντων αλλά και του τοπικού περιορισμού σε συγκεκριμένη αστική περιοχή, οι ενδείξεις μπορούν να θεωρηθούν σημαντικές και να πυροδοτήσουν περαιτέρω διερεύνηση και ευρύτερη εφαρμογή.

Το τραγούδι ως μορφή μουσικής δημιουργίας φαίνεται να δεσπόζει στην καθημερινή ζωή παιδιών ηλικία 9-12 ετών ενώ το εύρος των προτιμήσεων φαίνεται να μειώνεται καθώς αυξάνει η ηλικία. Οι μαθητές και οι μαθήτριες φαίνεται να ασχολούνται με την τραγουδοποιία στον ελεύθερο χρόνο τους ακόμα και αν δεν έχουν διδαχθεί σχετικές διαδικασίες στο σχολείο, γεγονός που δείχνει ότι η διδασκαλία διαδικασιών τραγουδοποιίας όπως παρουσιάζονται στο πλαίσιο ελληνικής μελοποιίας μπορεί να ενισχύσει τη σύνδεση των παρεχόμενων γνώσεων στο σχολείο με τις καθημερινές μουσικές πρακτικές των παιδιών εκτός σχολείου και κατ' επέκταση τη σύνδεση της μουσικής εκπαίδευση με την καθημερινότητα και την κοινωνία.

Οι μαθητές και οι μαθήτριες που παρουσίασαν τον μεγαλύτερο ενθουσιασμό σε σχέση με τη διαδικασία υπήρξαν αυτοί που ολοκλήρωσαν όλα τα στάδια της

διαδικασίας και κοινοποίησαν το πόνημά τους στο διαδίκτυο. Συνεπώς, φαίνεται σημαντικό, για να νιώσουν τα παιδιά τη δημιουργία τους ως επίτευγμα, να μην αγνοούμε τη χρήση νέων τεχνολογιών αλλά να τις ενσωματώνουμε στη μαθησιακή διαδικασία στα πλαίσια της διαμορφούμενης συμμετοχικής κουλτούρας αυτών των μέσων (Waldron et al., 2017) ώστε να επιτρέπουμε την εξωστρέφεια των μαθητών και μαθητριών στα μέσα που χρησιμοποιούν στην καθημερινότητά τους με δημιουργίες οι οποίες γεννήθηκαν στο χώρο του σχολείου, με στόχο την ενίσχυση της σύνδεσης του σχολείου με την καθημερινή ζωή.

Το πλαίσιο ελληνικής μελοποιίας που προτείνεται φαίνεται να είναι μία διαδικασία «λίγο δύσκολη αλλά ενδιαφέρουσα και διασκεδαστική» που παρέχει στους μαθητές πολύπλευρες ευκαιρίες για προσωπική και συλλογική έκφραση, ανάπτυξη, δημιουργία, συνεργασία και γνώση χωρίς να αποκλείει κανένα/μία από τη συμμετοχή.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- LeBlanc, A., Fung, C.V., Boal-Palheiros, G.M., Burt-Rider, A.J., Ogawa, Y., de Jesus Oliviera, A., & Stamou, L. (2002). Effect of strength of rhythmic beat on preferences of young music listeners in Brazil, Greece, Japan, Portugal, and the United States. *Bulletin of the Council for Research in Music Education*, 153(4), 36–41.
- Hargreaves, D. J., Comber, C., & Colley, A. (1995). Effects of age, gender, and training on musical preferences of British secondary school students. *Journal of Research in Music Education*, 43(3), 242–250.
- Τσαλίκη, Μ. (2017). *Διέγερση, Διάθεση και Προτίμηση στη Μουσική Ακρόαση: Μία Έρευνα Συσχετισμών στη Σχολική Κοινότητα*. (Μη Δημοσιευμένη Μεταπτυχιακή Διατριβή) Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, Ελλάδα.
- Woody, R.H. (2004). Reality-based music listening in the classroom: Considering students' natural responses to music. *General Music Today*, 17(2), 32–40.
- Waldron, J., Mantie, R., Partti, H., & Tobias, E.S. (2017). A brave new world: theory to practice in participatory culture and music learning and teaching. *Music Education Research*, 1–16.